

Europa: diversitat, migracions i cultures, 1

JOAN FRANCESC MIRA

He d'advertir l'hipotètic lector que el tema que encetem ací serà una mica llarg, potser una mica avorrit, no sé si massa prolix o massa conceptual, però és en tot cas una matèria que, ara mateix, tal com s'acumulen les informacions que rebem cada dia, és part d'una realitat que hauríem d'observar amb atenció, i reflexionar-hi amb prudència i amb calma. Per començar, no hauríem d'oblidar mai que Europa, o almenys Europa "occidental", és certament un espai d'una considerable homogeneïtat històrico-cultural (tots som o hem estat cristians, quasi tots parlem llengües indoeuropees, tots hem tingut feudalisme, arquitectura gòtica, humanisme, il·lustració, romanticisme, etc.), però el pes de les cultures regionals i tradicionals, el poder dels Estats-nació (o autodefinits com a tals), la potència real i simbòlica dels territoris etnolingüístics o etnonacionals, els ressorts emocionals i les construccions mentals de les ideologies nacionals (de nacions-Estat o de nacions sense Estat), els models culturals, els codis i sistemes de valors que condicionen les relacions personals en diferents països, societats i territoris, i més factors que ara no tenim espai per detallar, han produït històricament un espectre de varietat prou ample i obert dins d'Europa mateixa per provocar sovint sensacions i percepcions molt intenses d'"estranyesa" i "estrangeritat" entre les seues parts, pobles o societats. Les *cultures* existeixen, en aquest sentit, en tant que models propis experimentats com a "naturals" per la gent d'un territori més o menys delimitat històricament, models que sempre es transportaran a un altre "territori cultural" amb

alguna incomoditat per totes dues bandes (immigrant i receptora), i habitualment amb la sensació que una de les parts es troba en posició d'inferioritat i l'altra de superioritat, tot i que aquestes posicions no sempre són previsible: durant els anys cinquanta i seixanta del segle XX, molts dels components –amb un mínim d'instrucció escolar– del bloc massiu d'immigrants castellanoparlants a Catalunya es podien percebre ells mateixos com a "superiors" culturalment en tant que "transportaven" la llengua i les icones (el Cid, el Quijote, la Hispanidad, el flamenco...) de la cultura oficial de l'Estat, però es trobaven en posició d'"inferiors" davant de la "cultura receptora" –la de la societat catalana– en moltes altres dimensions, començant per l'econòmica; i ara mateix, els alemanys rics que compren propietats a Mallorca, o els holandesos i els noruecs que en compren a prop de Benidorm, i s'hi instal·len de manera permanent, exhibeixen sovint unes formes de "superioritat" que comencen ja a provocar reticències i conflictes.

Vull dir, amb tot això, que, fins i tot sense eixir de l'anàlisi de la *diversitat* cultural produïda per les migracions intraeuropees, el camp és molt ric i complex, i no l'hauríem de reduir, ni conceptualment ni com a base d'uns eventuais "models", al cas de les minories del proletariat o subproletariat (si aquests mots encara representen el que abans representaven), immigrades o transmigrants, d'origen extraeuropeu. I deixeu-me afegir, en relació a la suposada novetat del fenomen "transmigratori", que la condició de "transmigrant" (l'immigrant que manté vincles estables amb la seua societat d'origen) ha estat una experiència massivament compartida, com a mínim, per molts milions d'uropeus del sud al llarg dels anys cinquanta, seixanta i setanta del segle passat: d'alguna cosa ens hauria de servir aquesta experiència, si més no per pensar retroactivament quins "models" ha seguit aquest procés i quins resultats ha produït, una vegada que aquell moviment migratori massiu s'ha acabat, però no els seus efectes. Potser resultaria útil observar quina és la condició present, trenta o cinquanta anys després, dels andalusos emigrats o transmigrants a Catalunya, els sicilians a Llombardia, o més àmpliament els portuguesos, espanyols o italians que es van instal·lar a França, Holanda, Alemanya o Suïssa. Seria útil, perquè la seua experiència no va ser tan radicalment diferent (religió a part, que certament és molt: l'islam és vist molt realistament com una "barrera" i molt lamentablement com una "ameaçà") del procés per on passaren fa pocs anys els turcs i per on passen ara mateix els sirians o els magribins, i certament té molts punts de contacte amb la immigració actual procedent de l'Europa de l'Est. La qual, per cert, és un fenomen d'amplària creixent, des de la "caiguda del Mur", però amb precedents molt importants en l'Europa de finals de segle XIX i primer terç del XX. Sembla, però, que a pocs sociòlegs, economistes, polítics o periodistes els interessa la història.

«LA CONDICIÓN DE "TRANSMIGRANT" (L'IMMIGRAT QUE MANTÉ VINCLES ESTABLES AMB LA SEUA SOCIETAT D'ORIGEN) HA ESTAT UNA EXPERIÈNCIA MASSIVAMENT COMPARTIDA, COM A MÍNIM, PER MOLTS MILIONS D'EUROPEUS DEL SUD AL LLARG DELS ANYS CINQUANTA, SEIXANTA I SETANTA DEL SEGLE PASSAT»